

Historia tej komórki Instytutu Historii UŁ nie została jeszcze w pełni opracowana. Dlatego zamieszczamy fragmenty opracowań z lat 1987-1998. Dotyczą one powstania Pracowni, jej działalności, badań nad dydaktyką historii w IH UŁ w latach 1948-1988. Teksty uzupełniające zostały opracowane przez dra Krzysztofa Muchę.

1. *Instytut Historii* [informator], red. Z. Stankiewicz, [Łódź] 1987, s. 16.

PRACOWNIA DYDAKTYKI HISTORII

Kierownik:

Adiunkt dr Eleonora Trzcińska

1 starszy asystent

1 asystent

Tematem badań podejmowanych w Pracowni są przede wszystkim różnorodne aspekty dydaktyki historii w zakresie szkolnictwa ogólnego i szkolnictwa wyższego, jak również dzieje nauczania historii. W tych ramach podejmowane są takie tematy, jak analiza programów nauczania historii w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, miejsce Konstytucji 3 Maja w szkolnej edukacji historycznej w okresie II Rzeczypospolitej, rola świąt państwowych i rocznic historycznych w kształtowaniu patriotycznych postaw młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym, system kształcenia merytoryczno-dydaktycznego studentów historii, elementy historii regionalnej w nauczaniu historii.

Pracownia utrzymuje kontakty z analogicznymi placówkami w innych uczelniach krajowych oraz z Centralnym Ośrodkiem Metodycznym Studiów Nauczycielskich przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie”.

2. S. Banasiak, *Ewolucja struktur organizacyjnych, rozwój kadry oraz bazy materialnej Instytutu [w:] Osiągnięcia naukowe i dydaktyczne Instytutu Historii UŁ w latach 1948-1988, Łódź 1988, s. 8.*

„W 1958 r. z inicjatywy prof. J. Dutkiewicza [kierownika, a od roku akad. 1961/1962 dyrektora Instytutu] przystąpiono do tworzenia Pracowni Metodyki Historii”¹ (s. 8).

„Już w roku akademickim 1971/1972 rozpoczęła działalność Pracownia Metodyki Nauczania Historii (kierownik starszy wykładowca dr Wanda Zwolska do 1980 r., a dalej dr Eleonora Trzcńska)” (s. 9).

3. E. Trzcńska, *Kierunki badań nad dydaktyką historii [w:] Osiągnięcia naukowe i dydaktyczne Instytutu Historii UŁ w latach 1948-1988, Łódź 1988, s. 59-60.*

KIERUNKI BADAŃ NAD DYDAKTYKĄ HISTORII

W polu zainteresowań historyków naszego Instytutu znalazła się również problematyka dydaktyczna. Badania naukowe w tym zakresie prowadzili W. Zwolska, J. Dutkiewicz, G. Missalowa, K. Śreniowska, B. Zwolski. Przedmiotem rozważań były kwestie związane z popularyzacją wiedzy historycznej i tzw. Nauki obywatelskiej na różnych szczeblach edukacji szkolnej oraz zagadnienia związane z dydaktyką szkoły wyższej. Na łamach czasopism o profilu pedagogicznym ukazywały się liczne artykuły poświęcone teoretycznym zagadnieniom dydaktycznym oraz publikacje prezentujące wielowariantowe rozwiązania praktycznych sytuacji dydaktycznych.

Do czołowych współczesnych dydaktyków należała dr W. Zwolska, badacz dziejów nauczania historii w Galicji w dobie autonomicznej. Wanda Zwolska była również autorem pierwszego w Polsce Ludowej opracowania dydaktycznego o charakterze syntetycznym, teoretyczno-praktycznym, przeznaczonego dla nauczycieli i studentów przygotowujących się do podjęcia zawodu nauczycielskiego² oraz aktualnych do dzisiaj rozważań dotyczących trwałości wiedzy historycznej uczniów³. W artykułach drukowanych na łamach „Wiadomości Historycznych” podnosiła aktualne, nurtujące środowisko nauczycielskie problemy dydaktyczne, wnosząc trwały wkład w rozwój wiedzy z zakresu dydaktyki historii.

Drugi nurt działalności dydaktycznej historyków naszego Instytutu związany był z popularyzacją wiedzy historycznej i przejawiał się w opracowywaniu i redagowaniu szkolnych podręczników historii. Współautorami pierwszych podręczników dla szkół podstawowych, jakie ukazały się do końca lat czterdziestych, byli: B. Baranowski, N. Gąsiorowska, S. Krakowski, M. H. Serejski, S. Zajączkowski, H. Katz, P. Korzec. W następnych latach do prac nad podręcznikami, również dla szkół ponadpodstawowych włączyli się: J. Dutkiewicz, H. Evert-Kappesowa, G. Missalowa, W. Bortnowski, R. Rosin, K. Śreniowska, J. Włodarczyk, W. Zwolska, B. Zwolski. Grupa pracowników brała w latach sześćdziesiątych czynny udział w przygotowywaniu serii *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, opracowanych z inicjatywy Komisji Dydaktycznej Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

W Instytucie Historii powstały również liczne opracowania stanowiące pomoc dydaktyczną dla studium młodzieży akademickiej. Autorami znacznych partii uniwersyteckiego podręcznika *Historii Polski*, wydanego przez Instytut Historii PAN, byli: B. Baranowski, H. Brodowska i G. Missalowa. Z. Stankiewicz, jak już wspomniano, był współautorem syntezy *Historia państwa i prawa Polski* pod red. J. Bardacha. H. Brodowska opracowała przeznaczony dla studentów skrypt obejmujący historię Polski drugiej połowy wieku XIX⁴. Dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców opracował skrypt z historii Polski J. Śmiałowski⁵. Wiedzę z zakresu historii

¹ AIH, Protokoły z posiedzeń Komisji Historycznej z okresu 1955-1964, 30 X 1958”

² W. Zwolska, *Poradnik dla nauczyciela historii*, Warszawa 1962.

³ W. Zwolska, *Powtarzanie, kontrola i ocena na lekcjach historii*, Warszawa 1963.

⁴ H. Brodowska, *Historia Polski II połowy XIX w. Okres kapitalizmu przedmonopolistycznego*, Łódź 1957; II wyd., Łódź 1962.

⁵ J. Śmiałowski, *Historia Polski. Skrypt dla słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców*, Łódź 1974.

historiografii spopularyzowali w formie skryptu M. H. Serejski, J. Dutkiewicz i K. Śreniowska⁶. W Instytucie opracowane zostały przez W. Bortnowskiego⁷ oraz P. Chmielewskiego i M. Wilka⁸ skrypty z historii ZSRR. Dla słuchaczy studiów zaocznych A. Swieżawski przygotował skrypt ze wstępu do badań historycznych⁹.

4. E. Trzcńska, *Pracownia Dydaktyki Historii [w:] Informator Instytutu Historii, Łódź 1998, s. 71-72.*

PRACOWNIA DYDAKTYKI HISTORII

Problematyka badawcza Pracowni Dydaktyki Historii, której kierownikiem jest dr Eleonora Trzcńska, stanowi kontynuację zainteresowań naukowych zapoczątkowanych przez wieloletniego kierownika tej jednostki dr Wandę Zwolską.

W kręgu zainteresowań pozostaje dydaktyka szkolnictwa ogólnokształcącego i wyższego. Z tego zakresu ukazało się po 1988 r. kilkanaście publikacji w pracach zbiorowych oraz czasopismach specjalistycznych. Dotyczą one celów kształcenia historycznego, instrumentalnych funkcji przedmiotu, funkcjonowania historii w świadomości uczniów oraz szeroko rozumianego warsztatu pracy nauczyciela historii. Z prac najnowszych odnotować można dwie rozprawy zamieszczone w publikacji *Konstytucja 3 maja w tradycji i kulturze* (red. A. Barszczewska-Krupa, Łódź 1991) dotyczące miejsca i funkcji Konstytucji 3 maja w szkolnej edukacji historycznej w okresie II Rzeczypospolitej i Polski Ludowej oraz fragment zbiorowej pracy *Kościuszek. W kręgu mitologii narodowej* (red. A. Barszczewska-Krupa, Łódź 1995), ukazujący funkcjonowanie postaci Tadeusza Kościuszki w świadomości młodzieży szkolnej.

Druga płaszczyzna zainteresowań badawczych wiąże się z procesem kształcenia historycznego i historyczno-dydaktycznego prowadzonego w szkolnictwie wyższym. Z tego zakresu ukazało się syntetyczne opracowanie omawiające kształcenie historyków w szkołach wyższych w Polsce w latach 1945-1990 oraz szereg prac dotyczących pedagogicznego przygotowania studentów historii. W tych ostatnich publikacjach podnoszone są kwestie związane z nabywaniem kwalifikacji i kompetencji zawodowych zmierzających do optymalizacji procesu kształcenia w szkole wyższej. Odnoszą się one do szeroko rozumianych problemów kształcenia pedagogicznego w uniwersyteckim kursie historii, roli dydaktyki szczegółowej w tym procesie, funkcjonowania praktyk pedagogicznych i współpracy uczelni z tzw. szkołami ćwiczeń w zakresie zawodowego kształcenia historyków.

Wyniki prac badawczych prezentowane są podczas ogólnopolskich konferencji dydaktyków historii, w ramach posiedzeń Zespołu Kierunkowego Historii Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich oraz Komisji Dydaktycznej PTH.

Pracownia utrzymuje również stałe kontakty ze środowiskiem nauczycielskim makroregionu łódzkiego. Działalność ta służy popularyzacji wiedzy historyczno-dydaktycznej i doskonaleniu warsztatu pracy czynnych nauczycieli historii poprzez ukazywanie najnowszych tendencji w dydaktyce historii. Wymienić tu należy zagadnienia związane z operacjonalizacją i taksonomią celów kształcenia historycznego, konstruowaniem programów autorskich oraz niekonwencjonalnymi metodami nauczania-uczenia się historii. W ostatnich latach czynnie włączono się w prace związane z wprowadzeniem zreformowanego egzaminu dojrzałości z historii opracowując kryteria oceny prac maturalnych oraz materiały źródłowe do egzaminu ustnego z tego przedmiotu.

Zaznaczyć wreszcie należy, że Pracownia Dydaktyki Historii prowadzi zajęcia dla studentów stacjonarnych i zaocznych z zakresu pedagogiki.

Pracownia jako jednostka o charakterze dydaktycznym zajmuje się pedagogicznym kształceniem historyków i przygotowaniem studentów do podjęcia pracy w zawodzie nauczycielskim. Zajęcia z dydaktyki historii- wykłady, ćwiczenia metodyczne, warsztaty metodyczne- prowadzone są dla studentów dziennych i zaocznych. Integralną część tego procesu stanowią śródroczne i ciągłe praktyki pedagogiczne. Odbywają się one na terenie łódzkich szkół podstawowych

⁶ *Zarys historii historiografii polskiej dla studentów historii*, cz. 1, oprac. M. H. Serejski, Łódź 1954; cz. 2, oprac. Idem, Łódź 1955; cz. 3 oprac. J. Dutkiewicz, K. Śreniowska, Łódź 1959.

⁷ W. Bortnowski, *Historia ZSRR. Okres umacniania socjalizmu*, Łódź 1974; wyd. II, 1977 (*Okres umacniania socjalizmu i Wielkiej Wojny Narodowej 1938-1945*).

⁸ P. Chmielewski, M. Wilk, *Zarys dziejów ZSRR 1917-1977*, Łódź 1983, wyd. II, Łódź 1985.

⁹ A. Swieżawski, *Warsztat naukowy historyka. Wstęp do badań historycznych*, Łódź 1978.

i ponadpodstawowych oraz w placówkach kulturalno-oświatowych Łodzi. Współpraca z nauczycielami historii w kształceniu studentów pozwala na łączenie teorii dydaktycznej z praktyką szkolną.

5. K. Mucha, *Badania nad dydaktyką historii w Regionalnym Zespole Egzaminów*

Od roku 1995 liczne prace z zakresu dydaktyki historii opublikował, niejednokrotnie wraz z pracownikami PDH, dr J. Chańko, który wraz z mgr T. Bednarowicz wchodził, z rekomendacji Polskiego Towarzystwa Historycznego, w skład Regionalnego Zespołu Egzaminów przy Kuratorium Oświaty w Łodzi. Zadaniem Zespołu było przygotowywanie zestawów tematów maturalnych z historii, wraz z kryteriami ich oceniania. Zespół rozwinął działalność zmierzającą do opracowania nowej formuły matury z historii.

Początkowo publikowano jedynie informatory maturalne, których ostatecznie, w latach 1996-2000, (pod red. D. Meissner) ukazało się sześć:

Matura '96. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, [Łódź 1996].

Matura '97. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, Łódź 1996.

Matura '98. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, Łódź 1997.

Matura '99. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, Łódź 1998.

Matura 2000. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, Łódź 1999.

Matura 2001. Materiały dla nauczycieli i uczniów. Historia, Łódź 2000.

Ponadto przygotowano edycje zbiorów tekstów źródłowych dla uczniów szkół średnich¹⁰. Dużym powodzeniem cieszył się zwłaszcza zbiór tekstów źródłowych do ustnego egzaminu maturalnego, z uwagi m. in. na wzorcowe odpowiedzi zaproponowane do pytań sformułowanych w stosunku do siedmiu spośród 80 tekstów. Istotne znaczenie miał także zamieszczony w tym wydawnictwie artykuł E. Trzczińskiej (*Aspekty metodyczne stosowania tekstów źródłowych w edukacji szkolnej*). Łączny nakład wydań: pierwszego, dodruku i drugiego przekroczył 20 tys. egzemplarzy. Częściowym podsumowaniem prac Zespołu była opublikowana w 1998 r. książka¹¹ *Nowa Matura z historii*, pod red. J. Chańko, a w niej oprócz obszernej charakterystyki egzaminu maturalnego i uwag dotyczących przygotowywania się do niego (*Pisemny egzamin dojrzałości z historii*) – kryteria metodyczne i merytoryczne do 43 tematów maturalnych, w tym do 6 w nowej formule egzaminacyjnej.

6. K. Mucha, *Działalność Pracowni Dydaktyki Historii UŁ w latach 1995-2007*

W latach 1995 -2001 w Pracowni kierowanej przez dr E. Trzczińską byli zatrudnieni m. in.: mgr Dorota Szafran, mgr Maria Jaśpińska, mgr Teresa Bednarowicz, mgr Alina Popławska, mgr Krzysztof Mucha. Niektórzy z nich, różnych względów, rezygnowali z zatrudnienia. W 2002 r. dr E. Trzczińska, ze względu na pogarszający się stan zdrowia zgłosiła chęć przejścia na wcześniejszą emeryturę. Jej obowiązki i kierownictwo Pracowni przejął [dr J. Chańko](#) (od 1 X 2003 r.). Placówka miała wówczas dwóch pełnoetatowych pracowników (dr J. Chańko i mgr K. Mucha), zaś w ramach godzin zleconych zajęcia prowadziła mgr A. Popławska.

¹⁰ *Teksty źródłowe z historii dla szkół średnich*, wybór i opracowanie T. Bednarowicz, J. Chańko, D. Meissner, J. Wawrzkiwicz, pod red. J. Chańko, wyd. 1-3, Łódź 1995, *Historia. Teksty źródłowe do ustnego egzaminu maturalnego*, wybór i opracowanie T. Bednarowicz, J. Chańko, D. Meissner, J. Wawrzkiwicz, pod red. J. Chańko, Warszawa 1997.

¹¹ *Nowa Matura z historii Tematy egzaminów pisemnych, ogólne kryteria oceniania, uwagi merytoryczne i metodyczne* [oprac.] T. Bednarowicz, J. Chańko, D. Meissner, J. Wawrzkiwicz, pod red. J. Chańko, Łódź 1998, ss. 203.

Podczas remontu kapitalnego starej części gmachu Instytutu Historii i jego rozbudowie o nowe skrzydło (na fotografii powyżej), Pracownia pozostała na drugim piętrze starej oficyny. Lecz po remoncie powierzchnia pokoju podwoiła się, co (a także nowe meble) umożliwiło nową aranżację wnętrza.

W pracy dydaktycznej główny nacisk został położony na jednolitość programów realizowanych przez poszczególnych pracowników. Wspólnie opracowany został plan wykładu z *Dydaktyki historii*, prowadzonego przez dra J. Chańko, zaś na ćwiczeniach realizowano uzgodnione konspekty zajęć. Należało także odnieść się do najnowszych metod kształcenia. W roku akad. 2004/2005 Rada Wydziału zaakceptowała propozycję wprowadzenia w ramach specjalizacji nauczycielskiej nowego przedmiotu *Nowoczesne strategie i techniki w kształceniu historycznym*, złożonego z dwóch bloków zajęć: strategii dydaktyczne (dr K. Mucha, mgr A. Popławska) i multimedialne środki dydaktyczne w kształceniu historycznym (dr J. Chańko). Od roku akad. 2007/2008 studenci poznają ponadto techniki i zasady operowania głosem w ramach przedmiotu *Emisja głosu*, prowadzonego przez mgr Agnieszkę Białek, zatrudnioną początkowo w ramach umów o dzieło, a od listopada 2008 r. w wymiarze połowy etatu. W latach 2005-2008 pracownicy prowadzili zajęcia na zorganizowanych przy udziale Europejskiego Funduszu Społecznego, dwóch studiach podyplomowych dla nauczycieli drugiego przedmiotu. Przedmiotami, których dydaktykę poznawali słuchacze studiów podyplomowych były: historia i społeczeństwo (szkoły podstawowe), historia (gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne) oraz na osobnym studium podyplomowym - wiedza o społeczeństwie. W roku akad. 2006/2007 rozpoczęły się zajęcia dla doktorantów Wydziału Filozoficzno-Historycznego i Wydziału Stosunków Międzynarodowych i Studiów Politologicznych i z przedmiotu *Dydaktyka w Szkole Wyższej*. W kolejnym roku akad. rozpoczęły się zajęcia dla I roku studiów historycznych prowadzonych tzw. systemem bolońskim, tj. trzyletnie studia pierwszego stopnia (licencjat) i dwuletnie studia drugiego stopnia (magisterskie). Pracownia przygotowała nowe siatki godzin z przedmiotów kształcenia nauczycielskiego i zajęć uzupełniających wiedzę o społeczeństwie, państwie i prawie.. Szczególną uwagę zwrócono na dwuprzedmiotowość (a nawet poniekąd trójprzedmiotowość) kształcenia nauczycielskiego, bowiem w ramach licencjatu studenci uzyskują uprawnienia do nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjach przedmiotów: historia i społeczeństwo, historia, wiedza o społeczeństwie. Pojawia się konieczność zmiany nazwy Pracowni (Pracownia Dydaktyki Historii i Wiedzy o Społeczeństwie UŁ).

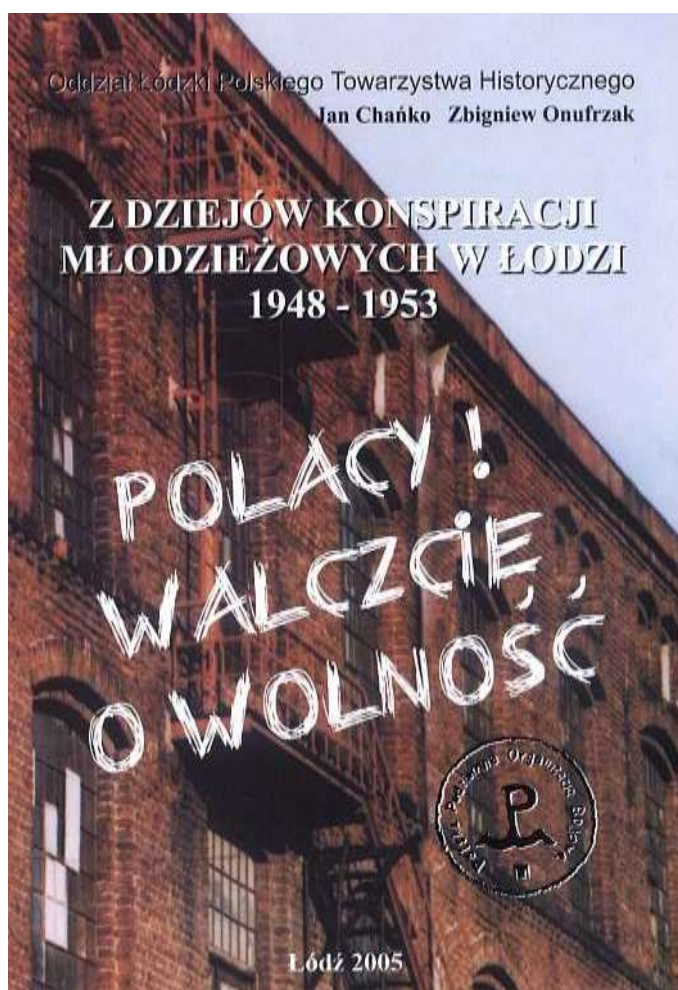
Nadal ważną, w działalności Pracowni, jest współpraca ze szkołami łódzkimi. To w nich najlepsi nauczyciele prowadzą lekcje otwarte hospitowane przez grupy studentów. W ramach praktyk śródrocznych studenci IV i V roku, a niebawem też i II roku licencjatu, prowadzą w nich swoje pierwsze lekcje. Corocznie podejmowana jest opieka nad ciągłymi praktykami pedagogicznymi studentów: pięcioletnimi w wrześniu i październiku, trzytygodniowymi na wiosnę. Pomocą i

radami służą im liczne pracownicy innych jednostek Instytutu, którzy przeprowadzają wizytacje praktyk.

W ramach działalności popularyzatorskiej, we współpracy z Oddziałem Łódzkim Polskiego Towarzystwa Historycznego, powstał na jego stronie internetowej (<http://www.pthlodz.uni.lodz.pl/>) dział DYDAKTYKA HISTORII, pod red. dra J. Chańko, zawierający *Materiały dydaktyczne dla nauczycieli historii i studentów*. Większość opublikowanych tam materiałów została przeniesiona na nową stronę internetową Pracowni Dydaktyki Historii (<http://dydaktykahistorii.uni.lodz.pl/>), opracowaną w listopadzie 2008 roku.

Dorobek pracowników Pracowni Dydaktyki Historii, w ostatnich latach, nie ogranicza się wyłącznie do publikacji dydaktycznych zamieszczonych w Internecie, część z nich została także ogłoszona drukiem: J. Chańko, *Analiza tekstów źródłowych z wykorzystaniem komputera jako narzędzia dydaktycznego* [w:] *Źródła w edukacji historycznej*, pod red. S. Roszaka, M. Strzeleckiej, A. Wieczorek, Toruń 2006, s. 178-187; K. Mucha, *Historia otacza nas zewsząd - z doświadczeń akademickiego kształcenia nauczycieli historii* [w:] tamże, s. 270-275; J. Chańko, *Patriotyzm czy patriotyzmy?* [w:] *Łódź – nasza mała ojczyzna (promocja Łodzi poprzez edukację regionalną, czyli diagnoza – problem i rozwiązania)*, pod red. B. Muras, Łódź 2007, s. 9-15.

K. Mucha opublikował autoreferat swej rozprawy doktorskiej obronionej w 2005 r. (*Obóz narodowy w Łódzkiem w latach 1926-1939. Autoreferat rozprawy doktorskiej*, „Dzieje Najnowsze”, t. XXXIX, 2007, z. 2, s. 191-197). Sama rozprawa oczekuje na opublikowanie w 2009 r. (*Obóz narodowy w Łódzkiem w latach 1926-1939*). Jesienią 2008 r. oczekujących na druk jest kilkanaście tekstów. W 2005 r. Jan Chańko wraz ze Zbigniewem Onufrakiem opublikowali monografię *Z dziejów konspiracji młodzieżowych w Łodzi 1948-1953*.

Grupa rekonstrukcji historycznej – inscenizacja fragmentów Bitwy nad Bzurą